

Objektno-orijentisano programiranje i Python

Slajdovi sa predavanja¹

© Goodrich, Tamassia, Goldwasser

Katedra za informatiku, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu

2022.

¹Po uzoru na materijale sa: <https://github.com/mbranko/asp-slajdovi>

Terminologija

- svaki **objekat** koji se kreira u programu je **instanca** nečega što zovemo **klasa**
- **klasa** spoljašnjem svetu predstavlja pogled na objekte koji su njene instance
- bez nepotrebnih detalja ili davanja pristupa unutrašnjosti
- klasa sadrži **atribute** (instance variables, data members) i **metode** (member functions) koje objekat može da izvrši

Ciljevi

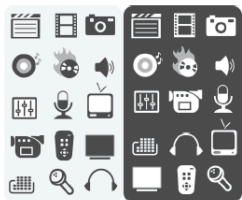
- robusnost
 - želimo da softer može da prihvati neočekivane ulazne podatke koji nisu ranije bili predviđeni
- adaptivnost
 - želimo da softer može da evoluiru tokom vremena kao odgovor na promene u zahtevima ili okruženju
- ponovna iskoristivost (reusability)
 - želimo da omogućimo da se isti programski kôd koristi kao komponenta u različitim sistemima ili primenama

Apstraktni tipovi podataka

- **apstrakcija** predstavlja izdvajanje najvažnijih osobina nekog sistema
- primena apstrakcije na dizajn struktura podataka dovodi do **apstraktnih tipova podataka** (ATP)
- ATP je model strukture podataka koji definiše **tip** podataka, **operacije** nad njima, i tipove parametara tih operacija
- ATP definiše **šta** operacija radi, ali ne i **kako** to radi
- skup operacija koje definiše ATP je **interfejs** (public interface)

Principi objektno-orijentisanog dizajna

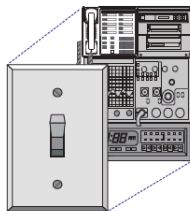
- modularnost
- apstrakcija
- enkapsulacija

Modularity

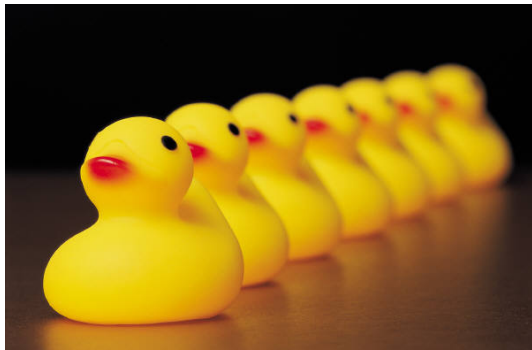
Abstraction

Encapsulation

Duck typing

- Python rukuje apstrakcijama pomoću **duck typing** principa
 - pesnik James Whitcomb Riley: “when I see a bird that walks like a duck and swims like a duck and quacks like a duck, I call that bird a duck”

Duck typing

- program tretira objekte kao da imaju određenu funkcionalnost ako se ponašaju ispravno i ispunjavaju traženo
- Python je interpretirani jezik sa dinamičkim tipovima
 - nema compile-time provere tipova podataka
 - nema posebnih formalnih zahteva kod definisanja novih tipova podataka

Apstraktne bazne klase

- Python radi sa ATP pomoću mehanizma **apstraktnih baznih klasa** (abstract base classes, ABC)
- ABC se ne može instancirati, ali definiše zajedničke metode koje sve implementacije te apstrakcije moraju imati
- ABC se realizuje pomoću jedne ili više konkretnih klasa koje **nasleđuju** ABC i implementiraju metode koje propisuje ABC
- možemo koristiti postojeće ABC i postojeće konkretne klase iz Python-ove biblioteke

Enkapsulacija

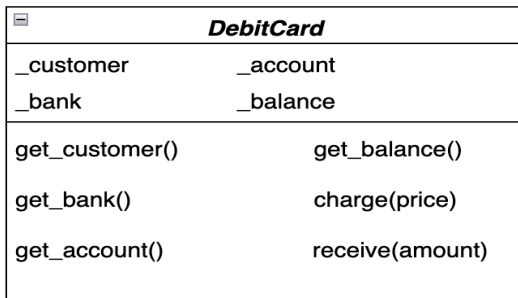
- komponente softverskog sistema ne bi trebalo da otkrivaju detalje svog unutrašnjeg funkcionisanja
- neki aspekti strukture podataka su **javni**
- a neki predstavljaju interne detalje i **privatni** su
- Python delimično podržava enkapsulaciju
 - konvencija: atributi i metode koje počinju donjom crtom (npr. `_secret`) su privatni i ne treba ih koristiti izvan klase

Objektno-orijentisani dizajn softvera

- **odgovornost**: podeliti posao različitim učesnicima, svako sa različitim odgovornostima
- **nezavisnost**: definisati namenu svake klase što je moguće više nezavisno od drugih klasa
- **ponašanje**: definisati ponašanje svake klase pažljivo i precizno, tako da posledice svake akcije budu dobro shvaćene od strane drugih klasa

Objedinjeni jezik za modelovanje (UML)

- Unified Modeling Language (**UML**): (grafički) jezik za opis softverskih sistema
- prikaz klase na UML dijagramu ima tri celine:
 - ime klase
 - atribut
 - metode

Definicije klasa

- klasa je osnovno sredstvo apstrakcije u OOP
- u Pythonu je svaki podatak predstavljen instancom neke klase
- klasa definiše **ponašanje** pomoću **metoda**; sve instance imaju iste metode
- klasa definiše **stanje** pomoću **atributa**; svaka instanca ima svoju kopiju atributa

Identifikator `self`

- svaka klasa može imati više svojih instanci
- svaka instanca ima svoj primerak atributa
- stanje svake instance predstavljeno je vrednošću njenih atributa
- `self` predstavlja instancu za koju je metoda pozvana

Primer klase ₁

```
class DebitCard:
    """Predstavlja bankarsku kreditnu karticu."""

    def __init__(self, customer, bank, acnt):
        """Kreira novu instancu kartice.

        Početno stanje na računu je nula.

        customer ime klijenta ('Žika Žikić')
        bank ime banke ('ABC Banka')
        acnt broj računa ('5931 0375 9837 5309')
        """

        self._customer = customer
        self._bank = bank
        self._account = acnt
        self._balance = 0
```

Primer klase 2

```
def get_customer(self):  
    """Vraća ime klijenta."""  
    return self._customer  
  
def get_bank(self):  
    """Vraća ime banke."""  
    return self._bank  
  
def get_account(self):  
    """Vraća broj računa."""  
    return self._account  
  
def get_balance(self):  
    """Vraća stanje računa."""  
    return self._balance
```

Primer klase 3

```
def charge(self, price):  
    """Naplati datu cenu sa kartice.  
  
Vraća True ako je novac naplaćen; False ako nije.  
    """  
    if self._balance - price < 0:  
        return False  
    else:  
        self._balance -= price  
        return True  
  
def receive(self, amount):  
    """Uplaćuje novac u datom iznosu na račun."""  
    self._balance += amount  
    return self._balance
```


Konstruktori

- kreiranje instanci klase DebitCard:

```
cc = DebitCard('Žika Žikić',  
               'ABC Banka',  
               '5931 0375 9837 5309')
```

- interno će se ovo prevesti na poziv metode `__init__`
- njen zadatak je da novokreirani objekat dovede u korektno početno stanje postavljanjem odgovarajućih vrednosti atributa

Preklapanje operatora

- eng. operator overloading
- ugrađene Python klase imaju definisane operatore sa prirodnom semantikom
- na primer, izraz $a + b$ predstavlja sabiranje kod brožanih podataka, a konkatenciju kod stringova i lista
- kada pišemo svoju klasu možemo da definišemo operator $+$ za instance naše klase

Iteratori

- iterator za bilo kakvu kolekciju podataka omogućava da se svaki element kolekcije dobije tačno jednom
- potrebno je napisati metodu `__next__` koja vraća sledeći element kolekcije
- ili izaziva izuzetak `StopIteration` ako nema više elemenata
- umesto `__next__` mogu se napraviti `__len__` i `__getitem__`

Iteratori: primer

```
class Range:
    """Klasa koja oponaša ugrađenu Range klasu."""

    def __init__(self, start, stop=None, step=1):
        """Inicijalizuje Range instancu."""
        if step == 0:
            raise ValueError('step cannot be 0')
        if stop is None:
            start, stop = 0, start # range(n) isto što i range(0, n)
        self._length = max(0, (stop-start+step-1)//step) # zapamti dužinu
        self._start = start # treba da zapamtimo start i step zbog __getitem__
        self._step = step

    def __len__(self):
        """Vraća broj elemenata."""
        return self._length

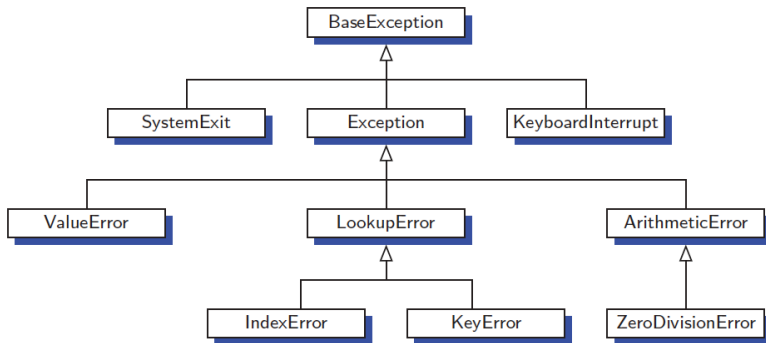
    def __getitem__(self, k):
        """Vraća element na poziciji k."""
        if k < 0: # za negativan k broji se od nazad
            k += len(self)
        if not 0 <= k < self.length:
            raise IndexError('index out of range')
        return self._start + k + self._step
```

Nasleđivanje

- **nasleđivanje** je mehanizam za modularnu i hijerarhijsku organizaciju
- omogućava da se nova klasa definiše pomoću postojeće kao početne tačke
- postojeća klasa se obično zove **bazna**, **roditeljska** ili superklasa
- nova klasa se obično zove **potklasa**, **dete**-klasa ili **naslednik**
- postoji dva načina da se potklasa učini različitom od roditelja
 - potklasa može da promeni ponašanje tako što će imati novu implementaciju neke nasleđene (postojeće) metode
 - potklasa može da proširi roditelja dodavanjem novih metoda ili atributa

Python već koristi nasleđivanje

- hijerarhija klasa koje predstavljaju izuzetke

Primer: izvedena klasa

```
class PredatoryDebitCard(DebitCard): # nasleđuje DebitCard
    """Kartica koja naplaćuje fiksnu proviziju pri svakom plaćanju."""

    def __init__(self, customer, bank, acct, additional_charge):
        """Inicijalizuje predatorsku karticu na isti način kao osnovnu debitnu karticu
        sa dodatkom fiksne provizije.
        """
        super().__init__(customer, bank, acct)
        self._additional_charge = additional_charge

    def get_additional_charge(self):
        """Vraća iznos fiksne provizije."""
        return self._additional_charge

    def charge(self, price):
        """Naplati datu cenu sa kartice uvećanu za fiksnu proviziju.

        Vraća True ako je novac naplaćen; False ako nije.
        """
        if self._balance - price - self._additional_charge < 0:
            return False
        else:
            self._balance -= price - self._additional_charge
            return True
```